

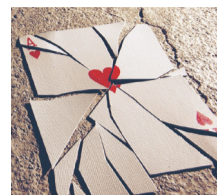
PAGINA 2

Muziek uit een tijdscapsule

PAGINA 3

Enneagram, methode voor zelfkennis

PAGINA 4

Uitvaart van een dakloze

EN VERDER: Dagblad Trouw mist essentie Schilderswijk ■ Troubadour Martijn Breeman: Vervloekt ben jij! ■ In-Druk: Liefde overkoepelt eindigheid

Zangeres en gitariste Hanneke Laura:

‘Als ik zing ben ik meer dan mezelf’

INTERVIEW Wat maakt muziek religieus? In dit nummer komen verscheidene visies aan bod. Singer-songwriter Hanneke Laura luistert vaak bijzondere vieringen in Haagse kerken op. Ze laat zich vooral inspireren door de Ierse natuurspiritualiteit.

Zangeres en gitariste Hanneke Laura.

LANGZAAMMAAR ZEKER VEROVERT zangeres en gitariste Hanneke Laura zich een plek op de Haagse kerkelijke evenementenmarkt. Ze zong en speelde twee jaar achtereen tijdens de kerstnachtviering in de Grote Kerk. Verder trad ze op bij de Nacht van de Hoop en de Nacht van de Bevrijding. Ze is rooms-katholiek gedoopt, vrij opgevoed, en heeft inmiddels een eigen beeld van spiritualiteit. Zo ervaart ze het schrijven van een

‘Zingen in een oude kerk geeft een extra dimensie’

liedje als ‘spiritueel’. ‘Het is soms bijna magie hoe een liedje naar me toekomt. Ik ben iets anders aan het doen en opeens heb ik een gevoel alsof ik een ei moet leggen. Dan hoef ik alleen maar de gitaar te pakken en er komt een liedje. Dat is dan binnen tien minuten af.

Voor mij is dat een link met iets anders.’

Magische bomen

Hanneke Laura musiceerde altijd al, maar aanvankelijk leek haar carrière een andere kant op te gaan. Ze studeerde rechten en werd advocaat. Na een jaar stopte ze daarmee en vertrok ze naar Ierland. ‘Dat land raakt me in mijn ziel. De mensen zijn nog verbonden met hun wortels, met hun land, met de Keltische cultuur, met bijzondere plaatsen in de natuur. Ik werkte in het begin in een nationaal park en meteen in de eerste week werden mij verhalen verteld over magische bomen. Het volksgeloof leeft daar. De Ieren nemen nog steeds de moeite om bij elkaar te komen rond het haardvuur, waar ze verhalen vertellen en liedjes zingen die hun voor-voor-voorouders al doorgaven. Ook jongeren.’

Na drie jaar ging Hanneke Laura terug

Lees verder op pagina 2

Zomernummer over muziek en zang

Dit nummer van *Kerk in Den Haag* is voor een groot deel gewijd aan muziek. In de kerk wordt van oudsher veel gezongen en gespeeld. Hoe dat klinkt? Verslaggevers legden hun oor te luisteren. En hoe bevalt het nieuwe Liedboek tot nu toe?

Grote Kerk in zomer open voor publiek

De Grote Kerk is deze zomermaanden, tot 21 augustus, gratis open voor bezoekers.

De openingstijden zijn dinsdag tot en met zaterdag van 11 tot 17 uur, 's zondags van 14 tot 17 uur. 's Maandags gesloten.

Iedere zaterdagmiddag is er om 14.30 uur een kort orgelconcert.

Kerk in Den Haag bij u in de buurt?

Wilt u dat KDH in een winkel of op een andere locatie bij u in de buurt komt te liggen? Vraag naar de mogelijkheden: Tel. 06 30 164 820 E-mail: info@kerkinderhaag.nl

Nieuw ‘Beursplein’ in Bosbeskapel

Je hobby presenteren, een buurtgenoot helpen met koken, samen een dagje uit organiseren, fietsen repareren. Hage-naars uit de Vruchtenbuurt en verre omstreken komen op het ‘Beursplein’ in de Bosbeskapel bij elkaar om diensten aan te bieden en te vragen. Er is daarnaast een loket voor gratis juridisch advies. De mooie tuin is geopend. Wie wil kan meelunchen.

WOENSDAGEN, 10 UUR. BOSBESKAPEL. LUNCH € 3.

KERKENTEST MUZIEK Korps Haaglanden Leger des Heils verhuist

Muzikale peptalk met een vleugje militarisme

REPORTAGE Het Leger des Heils is verhuist. Wat gebleven is: een flinke brassband en enthousiast zingende bezoekers. Driekwart van de dienst bestaat uit vierkwartsmaats marsmuziek.

‘W E GAAN EENS KIJKEN OF de nieuwe zaal ons fortissimo aankan’, zegt de dirigent van het muziekkorps als hij een nummer aankondigt. Dat klinkt als een aardige samenvatting van wat niet alleen de muziekafdeling, maar het hele Korps Haaglanden van het Leger des Heils uitstraalt. Het spat ervan af tijdens deze viering.

Het Leger is net verhuist van de Prinsgracht naar Vrederust, de Ambachtsgaarde. De dienst op Pinksterzondag is de eerste bijeenkomst in het nieuwe gebouw. Een sobere zaal, alleen een glas-in-loodraam in de vorm van een kruis zorgt voor kleur. De zaal is vol, de stemming opgewekt. Links en rechts krijg ik een hand ter verwelkoming.

De bezoekers hebben er duidelijk plezier in.

FOTO © JOLLY VAN DER VELDEN

Als het muziekkorps het openingslied inzet, wordt er enthousiast meegezongen en bij het refrein meegeklapt. De vierkwartsmaat ligt gemakkelijk in het gehoor en maakt de melodie voorspelbaar. Een rij voor mij slaat een oudere heilssoldaat met een ernstig gezicht op een tamboerijn. Ondanks het swingen-

de en opbeurende karakter van het lied gaat het hier om een serieuze zaak.

Doeners

Voor een kerkelijke bijeenkomst is het muzikale gehalte in de vorm van een brassband best indrukwekkend. Zo'n vijftientig koperblazers en een slag-

werker begeleiden de gemeente, die ‘Zend het vuur vandaag,’ zingt, gevolgd door ‘Een rivier vol van vrede in mijn hart en een fontein vol van blijdschap’. De muziek beslaat ongeveer driekwart van de dienst. Alle noten en woorden zijn geloofsgetuigenissen, afgewisseld met de vraag aan God om kracht en toewijding.

Het lijken mij geen twijfelaars, maar doeners in woord en daad die elkaar inspireren door het samenzijn en het samen beleven van de muziek. Muzikale peptalk dus, met een vleugje militarisme door de keuze van de instrumenten en het hoge aanmoedigingsgehalte van de liedteksten.

Ter afsluiting speelt de band een mars. Terwijl iedereen naar de koffie loopt, beginnen twee mensen voorin de zaal te dansen. Ze hebben er duidelijk plezier in. Leuk om te zien; al vind ik de danspassen wel wat weg hebben van marcheerbewegingen.

JOLLY VAN DER VELDEN

Liederen zingen moet je leren

Wie zingt er nog mee in de kerk?

OPINIE Bezoekers van protestantse kerkdiensten zingen steeds minder mee, zo signaleert Rienk Lanooy, predikant van de Kloosterkerk. Hoe houden we het kerklied in leven? Hij stelt: door te oefenen en te zingen.

JAREN GELEDEN WAS IK BIJ EEN symposium over de vraag: ‘Hoe steunen we anno... het protestantisme? Ik herinner me het even heldere

als eenvoudige antwoord van toenmalig minister Donner. Dat was zoiets als: ‘Door bij tijd en wijle naar de (protestantse) kerk te gaan en daar te doen

wat nodig is.’ Eenzelfde antwoord zou je kunnen geven op de vraag: hoe houden we het kerklied in leven? Simpelweg: door het bij tijd en wijle te zin-

gen, en te oefenen.

Ik weet wel dat daar net het probleem ligt. Er wordt nu eenmaal minder gezongen, althans in de breedte. Koren en zangensembles zijn er genoeg, in het voetbalstadion wordt gezongen, en de Voice of Holland is een kijkcijferhit. Maar dat alles is zangkunst voor geïnteresseerden. Daarbuiten, op school, thuis, of in welke groepsverband ook, heeft het lied het moeilijk. Dat heeft zijn weerslag op het kerklied.

Niet vanzelf

Liederen zingen, tekst en muziek, moet je leren, zoals dat voor de meeste dingen geldt die er toe doen. Dat geldt ook voor het kerklied. Dat komt niet vanzelf, zoals geloof niet vanzelf komt. Het nieuwe Liedboek heeft daartoe een impuls willen geven, maar mijn indruk is dat dat niet altijd gelukt is. Natuurlijk staat er ook mooi werk in dat nieuw is en prikkelend. Maar daar staat tegenover dat er weinig liederen van dichters bij gekomen zijn en veel liederen van dichtende dominees; en dichtkunst is het daarmee niet altijd geworden.

Lees verder op pagina 2

Muziek in de Volle Evangelie Gemeente

'We willen bezoekers niet wegjagen met een bult herrie'

INTERVIEW Melodieën van driehonderd jaar oud zijn niet te horen in de Vredekerk. Orgel ook niet. Stijn van Lier, gemeentelid en beroepsmusicus: 'Liever popmuziek, dat past bij deze tijd.'

STIJN VAN LIER (48) IS MUZIEKDOCENT van beroep en speelt piano bij de Volle Evangelie Gemeente Vredekerk in Den Haag. 'Ik denk dat er bij evangelische en pinkstergemeenten vaak muziek klinkt die dicht bij hedendaagse popmuziek ligt. Begeleid door een band in plaats van een orgel. Een meer eigentijds geluid en melodie, waar je je wat meer bij thuis voelt. Bij sommige kerken hoor je twee-, driehonderd jaar oude melodieën. Dan denk ik: ja, moet dat nog in deze tijd? Muziek is een vertegenwoordiging van de tijd waarin je leeft.'

Trompet, dwarsfluit

Van Lier beheerst saxofoon, klarinet, 'allerlei fluiten', piano, gitaar, basgitaar en drumt 'een klein beetje'. Tijdens de diensten in de Vredekerk zit hij achter de piano, die naast gitaar en drums een vaste plek heeft in de begeleidingsband. Afhankelijk van de beschikbaarheid van de muzikanten (al-

len vrijwilligers) komt er ook nog trompet, dwarsfluit of basgitaar aan te pas. 'Ik ben het meest nodig op piano', zegt Van Lier, die best andere instrumenten voor zijn rekening zou kunnen nemen, maar om de week een dienst niet speelt. 'Ik vind het ook prettig om in de kerkbanken te zitten.'

'De liederen zijn op persoonlijke beleving en emotie gericht'

Een dienst bestaat uit een half uur muziek, een half uur waarin de voorganger spreekt en een half uur voor gebeden en dergelijke. De zangleider, vocaal ondersteund door twee of drie zangers, maakt een keuze uit de meer dan zevenhonderd liederen uit de Opwekkingsbundel. 'De liederen zijn gericht op persoonlijke beleving en emotie. Een tekst als *Ik leef alleen voor U* is best wel een uitspraak, dat hoeft je niet altijd zo te ervaren. Als je alleen maar dat soort teksten gebruikt, heeft het zo weinig inhoud.' Daarom put de Volle Evangelie Gemeente ook uit *Psalmen voor Nu*: eigentijds berijmde en op pop-

muziek gezette teksten. 'De zangleider kiest bewust voor een bepaalde opbouw om de gemeente mee te nemen in aanbidding en klaar te maken voor de prediking.'

We willen niet manipuleren met die muziek. De zang van de gemeente wordt ermee ondersteund. We proberen het volume zodanig in te stellen dat de gemeentezang te horen is. Mensen die al dertig, veertig jaar naar de kerk komen, willen we niet wegjagen met een bult herrie.'

MATTHIJS TERMEER

TEKENING WILLEKE BROUWER

advertenties

Van Der Helm
uitvaartzorg

persoonlijke begeleiding bij uitvaarten... van mens tot mens...

070 - 335 03 97 - www.vdhuz.nl

Firma A. H. Kerkhof & Zn
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:

- levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra

- Sorghvliet Groot Hertoginnelaan 1
- Waldeck Oude Haagweg 28
- Nootdorp Veenweg 14

of uitvaartcentrum naar uw keuze

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

Engelen & Spoor
UITVAARTVERZORGING

Gericht naar uw persoonlijke wensen

Verzorgen en hulp bij verzekeringen en deposito's

Diverse uitvaartcentra beschikbaar, o.a. 'Sorghvliet', Groot Hertoginnelaan, 's-Gravenhage

Kantoor
Jan van Nassastraat 110, 's-Gravenhage

Tel. (070) 350 7000
(dag en nacht)

info@engelenenspoor.nl www.engelenenspoor.nl

KERKENTEST MUZIEK Gregoriaans tijdens Tridentijnse mis

Muziek uit een tijdcapsule

REPORTAGE De cantor zingt, de bezoeker zwijgt. Zelfs voor een eigen gebed is geen plaats. Maar de afstandelijke Tridentijnse ritus doet beseffen dat hier iets bijzonders gaande is.

IEDERE TWEDE ZATERDAG VAN de maand wordt in de Jacobuskerk aan de Parkstraat de Tridentijnse mis gevierd. Een klein gezelschap viert hier de mis volgens een eeuwenoude ritus, die teruggaat op voorschriften uit de zestiende eeuw en zelfs nog oudere wortels heeft. Deze ouderdom proef je goed in de Gregoriaanse gezangen, die gedurende vele eeuwen het hele voelen en denken van de kerk in zich hebben opgezogen. De cantor in deze Haagse viering maakt op schitterende wijze het verdriet, de hoop en blijdschap van ontelbare generaties voelbaar. Hij zingt het Gregoriaans solistisch en zonder muzikale begeleiding. Daardoor dringen zich stilte en verinnerlijking aan je op. De muziek is een ontmoetingsplaats, het is de muziek van de mens die zich voor God plaatst.

Soms voelt de viering als een tijdcapsule. De mis is volledig in het Latijn en

Het koor van de Jacobuskerk.

het kerkvolk participeert in het geheel

niet in de viering. Het kijkt enkel toe, er is geen samenzang of dialoog. In een tijd waarin kerk-zijn steeds meer wordt bepaald door de actieve bijdrage van gelovigen lijkt het soms teveel op een schouwspel. In de ritus bestaat

Sacraliteit schept zekere afstand

geen ruimte voor het eigen gebed. De eigen vreugde en verdriet kan de bezoeker niet van zich afzingen, maar slechts meedragen in de stilte van zijn binnenste.

In dit gebrek schuilt tegelijkertijd een grote schoonheid. Tegelijk valt de nadruk soms zo sterk op de kerk als gemeenschap, dat het heilige in de verdrukking komt. De mystiek en sacraliteit die de Tridentijnse ritus omringen, creëren een zekere afstand. Een afstand die je doet beseffen het allerheiligste te naderen. Een besef dat in het lawaai van de participatie nogal eens verloren gaat.

AAD HOOGDIJN

Meezingen

Vervolg van pagina 1

Moet de kerkelijke liedcultuur drastisch omgegooid worden om het voor iedereen toegankelijker te maken? Ik geloof het niet. Het geheim van het geloof wordt ook niet toegankelijker door de bijbelse verhalen toegankelijker te maken. Uiteindelijk stuiten we op een grens, waar het gesproken woord te kort schiet; en het zou kunnen dat de muziek ons dan nog een stap verder draagt. Maar dan moet het wel goede muziek zijn met goede teksten, die ons ook werkelijk wat te zeggen hebben; liefst dat wat we niet al

weten en kennen. Misschien kan het ook instrumentale muziek zijn, niet typische kerkmuziek, die in de context van de liturgie een andere uitwerking heeft dan in die van de concertzaal.

Verlangen

Ik kreeg een brief van iemand bij het overlijden van Juul Ouwehand. Ouwehand was de componist van onder meer het lied 'Een zaaier ging uit om te zaaïen' (Liedboek voor de Kerken 54). In het nieuwe Liedboek (764) is de tekst van Barnard niet gewijzigd, maar de melodie is nu van Mehrrens, ook prachtig, maar niet passend bij de tekst, schreef hij. Het kwetsbare van

de zaaier die zaait op hoop van zegen, dat Ouwehand zo prachtig weergaf in muziek, is ingeruild voor een melodie waar de vreugde van afspat. Mooi, maar verlangen (dat van de zaaier) begint daar waar vervulling nog uitstaat. En dat moet toch terugkomen in de melodie.

Ik was aangenaam verrast door deze brief. Als ik het lied nu zing op die oude melodie, krijgt het een extra lading. Die is niet vanzelf gekomen. Ze is me aangereikt, er is op geoefend. Ik zie geen andere manier dan deze, hoe we het kerklied levend kunnen houden: door het te oefenen en te zingen.

RIENK LANOY

Hanneke Laura

Vervolg van pagina 1

naar Nederland. Een deel van haar repertoire bestaat uit zelfgeschreven folksongs, die ze regelmatig in Ierland ten gehore brengt.

Spirituele uitvoering

Zoals de Ieren een band met voorouders en met de natuur hebben, zo heeft

ook voor haar verbondenheid alles met spiritualiteit te maken. 'Ik vind het mooi dat mijn oma's en opa's allemaal rooms-katholiek waren. Dat verbindt me met vroeger. Ook heb ik iets met oude gebouwen. Een lied zingen in een oude kerk geeft een extra dimensie: het idee dat mensen daar al eeuwenlang hebben gebeden. Je merkt dat je gemakkelijker tot rust komt, als je even stil bent in zo'n enorme ruimte. Je bent meer dan jezelf. Dat is ook zo

als ik optreed: ik ben niet zomaar een liedje aan het zingen, maar ik ben deel van een groter geheel. Als ik er echt ga zitten, met mijn ogen dicht, geconcentreerd, dan wordt het een spirituele uitvoering. Je maakt dan contact met alles. Voor mij is geloof: dat je deel uitmaakt van een groot universum van energieën, mensen, voorouders, en alles wat leeft.'

MARGOT C. BERENDS

Zelfkennis door het enneagram

'In de spiegel zie je jezelf zoals je bent'

INTERVIEW **Dorothee Nicolas** geeft cursussen over het enneagram: een methode om te ontdekken hoe jij en anderen in elkaar steken. 'Fantastisch, voor alle levens-overtuigingen.'

IK WAS ALTIJD EEN PRAKTISEREND katholiek, maar rond mijn veertigste ontdekte ik dat het geloof me niet meer hielp. Ik zat klem. Ik dacht: ik zou gelukkig moeten zijn, maar er zit iets verkeerd.' Dat vertelt de Engels- en Franstalige Dorothee Nicolas. Zij is lid van de Engelstalige Church of Our Saviour, waar ze ook cursussen enneagram geeft. Het enneagram is een systeem waarin negen

'Voor het eerst kon ik mijn reacties begrijpen'

verschillende persoonlijkheidstypen worden onderscheiden. Het kan helpen om jezelf en anderen beter te leren begrijpen.

Ze zegt: 'Het enneagram gaf me het missende stukje: zelfkennis. Dat helpt me om God te kennen. Je ontdekt pas dat er iets groters is dan jezelf, als je jezelf goed kent. Hoe dieper dat gaat, hoe meer contact je met de transcendentie hebt. Volgens mij kun je God niet liefhebben als je jezelf niet liefhebt.'

Aan de ene kant denken wij mensen dan anderen net zo in elkaar steken als wijzelf. Het geeft een shock als je ontdekt dat dat niet zo is. Aan de andere kant denken we dat onze eigen innerlijke motivaties uniek zijn. Maar, zo vertelt Dorothee, dat is ook weer niet zo. 'Toen ik aan de hand van het enneagram ontdekte wat voor type ik ben, was dat een openbaring voor me. Voor het eerst kon ik mijn reacties begrijpen.'

Lichaam, hart, hoofd

Welke negen types zijn er? Je kunt mensen ondervelden in drie soorten intelligentie: er zijn lichaams-, hoofd- en harttypes. Binnen elke soort zijn er

drie manieren waarop je die intelligentie kunt uiten: naar binnen, naar buiten, of in disbalans. Je krijgt dan deze negen types: de perfectionist, de geveer, de succesvolle werker, de romanticus, de waarnemer, de loyale scepticus, de levensgenieter, de baas en de bemiddelaar. Ieder type wordt bepaald door een basisangst, een basisverlangen, en door passie. Dorothee: 'Passie is de val waarin we trappen, als we ons erdoor laten leiden. Passie – in de zin van 'blokkade' – is wat ons van onszelf afsnijdt, en van God. Christenen kennen die als de zeven hoofdzonden.'

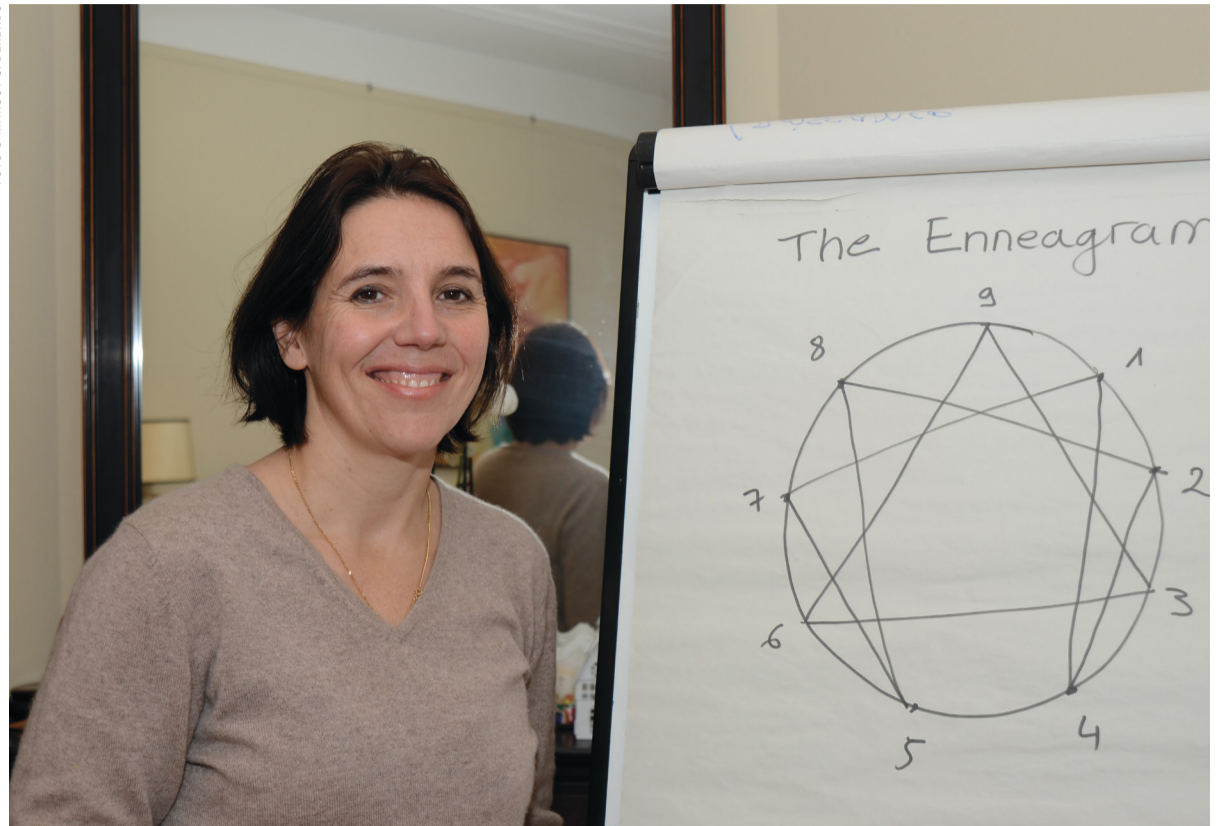
Elk type heeft eigenschappen van twee andere typen. Altijd dezelfde; als je ze nummert en in schema zet, zie je een vast patroon. Dorothee tekent de verbindingen met flair op een flapover: 'Dit is het enneagramsymbool', vertelt ze.

Kompas

Naast deze horizontale dimensie van onze psyche, is er ook een verticale. De mens kent drie niveaus van zijn: gezond, gemiddeld en ongezond. Dorothee: 'Het idee is dat je groeit. Wanneer je jezelf kent, wil je jezelf corrigeren en verbeteren. Je hebt daarvoor drie gereedschappen. De spiegel: je ziet jezelf zoals je bent. Het kompas: als ik type 9 ben en ik wil groeien, dan weet ik dat ik de gezonde kwaliteiten van type 3 moet ontwikkelen. En als ik gestrest ben, weet ik dat ik functioneer op het gemiddelde niveau van type 6. Het laatste gereedschap is de navigatiekaart: als je de negen types kent, begrijp je waarom iemand reageert zoals hij of zij is. Je realiseert je dat we allemaal een basisangst hebben. Je herkent jezelf en anderen. Je tolerantieniveau wordt hoger.'

Terroristen

Er is voor iedereen een plek in het enneagram, benadrukt Dorothee. Je

Dorothee Nicolas met het enneagramsymbool.

kunt in het ongezonde deel van jouw type geraken. Terroristen zitten daar, iedereen kan daar terecht komen. Dat beseffen, maakt dat je compassie krijgt. 'Eerst leer je jezelf kennen en accepteren. Dat houdt ook in: stoppen met veroordelen. Er ontstaat compassie, met jezelf en met anderen. De volgende stap is: groeien. Je leert om met jezelf in contact te zijn, aanwezig te zijn, je bewust te zijn van jezelf, mindfulness. Vervolgens kun je in contact komen met je hogere zelf. Het enneagram opent de deur naar genade. Het helpt je om je over te geven aan iets groters. Overigens zegt het niets over

Compassie, met jezelf en met anderen

de natuur van God. Daarom kan het door alle soorten levensovertuigingen gebruikt worden.'

de natuur van God. Daarom kan het door alle soorten levensovertuigingen gebruikt worden.'

Ruimte

Het leuke bij cursussen, zoals in de Church of Our Saviour, is voor Dorothee dat er een wisselwerking optreedt. 'Er zitten meer types in één groep, zij kunnen van elkaar leren. Maar als er juist mensen van hetzelfde type zijn, zie je de onderlinge herkenning: ze hebben dezelfde angsten, dezelfde motivaties. Met het enneagram kunnen echtlieden, collega's, ouders en kinderen elkaar beter begrijpen. De een heeft bijvoorbeeld ruimte nodig, de ander confrontaties, weer een ander wil snel oplossingen zoeken.' Ze besluit: 'Het werkt echt. Het enneagram is fantastisch!'

MARGOT C. BERENDS

CURSUSINFO: (070) 328 0816 OF OFFICE@PARISH.NL.
ALGEMEEN: ENNEATEACH.COM.

Een systeem met oude papieren

Het enneagram heeft volgens sommigen oude papieren, maar de Grieks-Armeense filosoof en mysticus George Ivanovitsj Gurdjieff (1866-1949) heeft het onder woorden gebracht. Daarna is het door anderen verder ontwikkeld.

Het systeem wordt niet binnen de officiële psychologie gebruikt, eerder binnen andere situaties waarin persoonlijke groei centraal staat.

KERKENTEST MUZIEK

Indonesische kerkdienst

Liederen uit de Gordel van Smaragd

REPORTAGE **De bezoekers genieten van samen muziek maken. Ze zingen, en er klinken angkloengs en gamelans. Of, zoals vandaag, een piano.**

IN DE MARCUSKERK IS ELKE zondagmiddag een eredienst van de Gereja Kristen Indonesia Nederland (GKIN), een onafhankelijke christelijke kerk op reformatorische grondslag. De migrantenkerk viert haar dertigjarig bestaan en is ook in andere steden actief. Ondanks mijn Indische wortels was ik er nog nooit geweest. Het eerste dat opvalt is het grote scherm, waarop teksten worden geprojecteerd, in het Nederlands en Maleis. Bijvoorbeeld: 'Onze eredienst is

Een lumpert in plaats van een koekje

een ontmoetingsplek tussen God en mensen.' Maar ook een oproep om rommel weg te gooien.

Ook de liederen zijn tweetalig. Ben benieuwd hoe dat zal klinken: toch niet alles door elkaar, of naar believen? De begeleiding is sober: een pianiste en drie voorzangers op een po-

dium. Het intochtslied is het bekende 'Lof zij de Heer', ook opgenomen in het Maleisische gezangboek *Kidung Jemaat*. De gemeenteleden zingen het eerste couplet in de taal die ik niet machtig ben, daarna het tweede in het Nederlands. De voorganger Adham Satria is duidelijk te horen: hij heeft

een mooie, diepe stem. Het lijkt alsof de Indonesische teksten iets voller klinken dan de Nederlandse, maar het ontloopt elkaar niet veel.

Deze mensen genieten ervan samen muziek te maken. GKIN in Den Haag heeft een actief koor en zet ook instrumenten in als de angkloeng en game-

lan. Vandaag klinkt tussendoor pianomuziek. Ik hoor dat veel mensen meeneuriën.

De sfeer is gemoedelijk. Tijdens de preek in het Bahasa Indonesia wordt gelachen na een opmerking van Satria waarbij hij naar de zaal wijst. Ik begrijp niet waar het over gaat. Na afloop

en 21 kinderen. Onder hen veel geboren Indonesiërs, maar ook Indo's die Nederlandse kerken te afstandelijk vinden.

Tja, waar anders eet je een zelfgemaakte lumpert (Indische snack) bij de koffie in plaats van een koekje?

HANS HEMMES

INFO OVER HET LUSTRUM:
GKIN.ORG.

advertenties

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN OP-MAAT EN SCHOENEN

Prins Hendrikstraat 132 2518 HX Den Haag 070 363 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat
Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6
ADVOCaat@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

Gezellige drukte na de viering.

De uitvaart van een dakloze Hagenaar

Alles ging mis, tot het einde toe

REPORTAGE Een bericht over het overlijden van een Haagse dakloze trok de aandacht van Margot Berends. Ze bezocht de uitvaart. De rauwe dienst deed recht aan alle betrokkenen.

OP FACEBOOK LAS IK DAT EEN Haagse dakloze een einde aan zijn leven had gemaakt. Hij kon niet meer omgaan met wat hij 'het systeem' noemde. Ik speurde verder en las zijn verhaal. Hij had een baan, werd ontslagen, kwam in financiële problemen en belandde op straat.

Het leven kan een kluwen van onrecht worden

Tijdens de uitvaart hoorde ik dat hij altijd keurig gekleed ging. Hij was goed in computers en deed vrijwilligerswerk op automatiseringsgebied.

Met 'de maatschappij' wilde hij zo min mogelijk te maken hebben. Maar omdat hij ziek was en medicijnen nodig had, moest hij een daklozenuitkering aanvragen.

'Toen hij zich meldde bij het loket, wilde niemand geloven dat hij dakloos was', memoreerde straatpastor Klaas Koffeman. Deze nette man met laptop moest eerst bewijzen dat hij buiten sliep. Maar ja, zei Koffeman, hoe moet je aantonen dat je bij de derde boom rechts in het Haagse Bos hebt geslapen?

'Het systeem' en deze man konden zich niet aan elkaar aanpassen. Hij raakte steeds meer de weg kwijt, werd opgepakt en opgenomen. Tijdens een kort verlof stapte hij eruit.

Een leven aan scherven, maar toch zijn er glinsteren.

Levenslicht

Bij de uitvaart vertelden de straatpastores en een vriendin hoe vrijgevig hij altijd was, vriendelijk, aardig, bescheiden. Maar dan komt zijn

broer aan het woord. Hij schetst geëmotioneerd een compleet ander beeld. Het is duidelijk dat hij last heeft van wat zijn broer hem heeft aangedaan.

Naderhand hoor ik de moeder vertellen dat zij tijdens de zwangerschap van haar overleden zoon een auto-ongeluk had gekregen. De eerste drie jaar na de geboorte kon ze daardoor niet voor hem zorgen. 'Binding is er vanaf het begin niet geweest', zegt ze.

Terwijl ik naar huis fiets, herhalen zich vijf woorden in mijn hoofd: de gebrokenheid van het bestaan. Wat kan er veel misgaan in een leven. Nog voordat je het levenslicht hebt aanschouwd, gebeuren er dingen die je bestaan zullen tekenen. Het leven kan

een kluwen van onrecht worden; nergens is meer te onderscheiden wie hoe slachtoffer is geworden, en hoe bewust of onbewust dat is gegaan. En dan pas je niet meer in 'het systeem'. Ik kreeg zomaar dit inkijkje in een leven. Het trof me de gebrokenheid te aanschouwen. Maar ook de betrokkenheid en genuanceerdheid van de beide straatpastores ontroerden me.

En dan pas je niet meer in 'het systeem'

Ze vonden tijdens deze rauwe uitvaartdienst woorden waar geen woorden zijn. Verder merkte ik wat zij voor een groot deel van de aanwezigen – uit het daklozen circuit – betekenden. Het bestaan is gebroken, maar toch zijn er ook zulke glinsteringen. God zij dank.

MARGOT C. BERENDS

KERKENTEST MUZIEK Multicultureel Vredeskoor

'Lekker diep, die bassen, lekker op je borst trillen'

REPORTAGE Iedere week zingt in het Multicultureel Ontmoetings Centrum in de Schilderswijk het Vredeskoor. De zangers hebben verschillende achtergronden. Want zingen, dat verbreedert. 'Je ziet de jongens gewoon happy worden.'

'Waar zijn de jongens?' vraagt directeur Marie-Anne van Erp van het Multicultureel Ontmoetings Centrum (MOC) aan Bijan Oryan, haar rechterhand. 'Ze hebben van die mooie diepe stemmen.' De beide Afrikanen Darlington en Star Lee verrichten hand- en spandiensten voor het MOC. Zo stonden ze net nog aan een fiets te sleutelen, buiten in de Teniersstraat. Maar nu is een koppel soepele basstemmen nodig in het Vredeskoor en worden ze met spoed verwacht in de oefenruimte. Hier zetelt pianiste en dirigent Magdalena Pattianakotta in een hoek aan

'Tegen die botten aanzitten. Zingen, hè!'

de piano. 'Magdalena kan een steen laten zingen', meldt Van Erp, die ook meezingt. 'Ze gelooft in iedereen. Ik ben bij Magdalena begonnen en ik leek een muis. Nu komt er geluid uit.'

De dirigent hamert op de toetsen en dwingt de koorleden met zachte hand in het gareel. 'Met meer kracht zingen', maant ze een dame die nogal schrill klinkt. 'Echt het vlees op je heupen naar buiten drukken!' Bij een zestien-de-eeuwse Frans dranklied tegen de hele groep: 'Voor in de mond, hè. Dat is echt je resonans, je voortanden en die jukbeenderen.' Gevolgd door: 'En weer goed uitspreken. Tegen die botten aanzitten. Zingen, hè.' Het koor gromt, steunt en kreunt, tot Pattianakotta tevreden is. 'Nou, dat klonk wel mooi', zegt ze. 'Lekker diep, die bassen. Lekker op je borst trillen.'

Vaatje wijn

'Mensen aan het zin-

gen krijgen van wie je weet dat zingen hen goed doet', zo omschrijft Van Erp het doel van het koor. Neem Darlington en Star Lee, die het niet makkelijk hebben. Hun precieze achtergrond kent ze niet, wil ze ook niet kennen. Het MOC is geen instantie waar mensen zich moeten verantwoorden, stelt ze. 'Je ziet de jongens gewoon happy worden. Zingen is als een vaatje wijn dat je ontluicht, je kunt er weer even tegen.'

De naam Vredeskoor is geen toeval. 'Doordat we liederen uit verschillende culturen zingen, werkt het koor verbindend.' Met een verwijzing naar het gegiechel van de twee Afrikanen, die

'Ze hebben genoeg zorgen, maar nu hikken ze van plezier'

buiten de plantjes water geven: 'Kijk, dit lachen. Dat is echt geweldig. Dat gebeurt ook vaak bij het zingen.' Of neem de dirigent, die Darlington toevoegt: 'Je moet meer legato zingen', waarop deze verbaasd kijkt en Star Lee hem in de wang prikt, hikkend van plezier. Ze hebben genoeg zorgen, 'de jongens'. Maar nu even niet.

MATTHIJS TERMEER

Jan van Biezen over het nieuwe Liedboek

Rijp en groen naast elkaar

INTERVIEW Het nieuwe Liedboek uit 2013 bevat uitstekende liederen, maar ook slechte Sinterklaasgedichten. Musicus Jan van Biezen maakt van zijn hart geen moordkuil.

NU HET NIEUWE LIEDBOEK twee jaar in gebruik is, is het goed op bezoek te gaan bij Jan van Biezen (88), de laatste nog levende medewerker aan het Liedboek van 1973. Hoe beoordeelt hij de vruchten van zijn opvolgers?

In Wassenaar ontvangt Van Biezen het bezoek hartelijk. Zonder aarzelen noemt hij het vorige liedboek een 'monument', omdat dichters en musici van naam eraan hebben meegewerkt. Zelf was hij zowel een man van de praktijk – cantor-organist – als van de theorie, gepromoveerd muziekwetenschapper. 'Met elkaar hebben we een topprestatie geleverd', zegt hij.

Over de nieuwe bundel is hij aanmerke-

lijk minder enthousiast. 'Het is een boek met voor elk wat wils.' Dat heeft positieve en negatieve kanten. 'Er staan uitstekende liederen in, maar ook rotzooi', is zijn ongezoeten mening.

Jan van Biezen: 'Het is een onevenwichtige bundel geworden.'

De melodieën van de oude bundel waren vrijwel alle geënt op klassieke lie-

deren, in modale toonaarden. In de nieuwe bundel is de variatie aan melodieën veel groter. Zo staan er ook popsongs in, die zonder begeleidingsband onzingbaar zijn. 'Onze melodieën kun je allemaal in je eentje zingen. Nu niet meer'.

Tussen de muziek en de luisteraar moet 'niets zitten', is Van Biezens opvatting. Tot zijn verbazing worden in de kerk steeds vaker muzikale showelementen ingevoerd, zoals solisten met achtergrondkoortjes. 'Die kunnen we toch missen als kiespijn.' Tot zijn

afgrijzen zag hij op televisie de kerkdienst bij het tienjarig jubileum van

de Protestantse Kerk. Klassieke kerkmuziek, uitgevoerd door daarvoor opgeleide kerkmusici, ontbrak vrijwel geheel. Toen pas realiseerde hij zich dat het populaire element in de kerk een hoge vlucht heeft genomen. 'Ik was stomverbaasd. Ik wist niet dat de kerk zó divers was geworden.'

Platte rijmelarij

Ook sommige teksten in het nieuwe Liedboek vindt hij ondermaats. Hij

'Iedereen heeft zijn eigen waarheid'

noemt Lied 189, over Saulus die Paulus werd. 'Paulus op het goede pad, is het mensenvangen zat.' Dit is platte rijmelarij, een slecht Sinterklaasgedicht.

Dat de prachtige, goed zingbare melodieën van hymnen van Ambrosius – bij wie in de vierde eeuw het kerklied begon – zijn vervangen door andere, vindt hij onbegrijpelijk. Hetzelfde is gebeurd met de teksten van een aantal hymnen. In de bundel van 1973 waren die volgens hem prachtig berijmd

door zijn vriend Wim Schulte Nordholt. Nu heeft men gemeend een aantal daarvan opnieuw te moeten vertellen. Zo kregen de ochtendhymne – 'Bij het kraaien van de haan' – van Aurelius Prudentius Clemens en de avondhymne van Ambrosius een klungelige vertaling van Andries Govaart, dezelfde rijmelaar als van het Pauluslied. 'Die man kent zijn Latijn niet.'

Daartegenover staan prachtige nieuwe liederen van bijvoorbeeld Henk Jongerius en Sietze de Vries. Maar het totaal is volgens Van Biezen een onevenwichtige bundel geworden. Zelf is hij al begonnen een eigen selectie te maken van liederen die hij nooit en te nimmer wenst te zingen. Het zou hem niet verbazen als ook kerken dat doen. Voor het Liedboek van 1973 werkten dichters en componisten eendrachtig samen om 'de waarheid en de schoonheid in een eenheid te vangen', aldus Van Biezen. 'Wij hadden een gemeenschappelijk idee van wat een goed en een slecht lied was. Nu leven we in een postmoderne wereld. Iedereen heeft zijn eigen waarheid. Dat is het verschil.'

JAN GOOSSENSSEN

Zangpedagoge Sarah Mareels:

‘Ik hoor in mijn hoofd wat ze kunnen nazingen’

INTERVIEW Zangpedagoge Sarah Mareels vertelt hoe ze mensen zover krijgt dat iedereen uit volle borst meezingt. ‘Ik zorg dat de uitdagingen vanzelf haalbaar zijn.’

Sarah Mareels

IK PROBEER MENSEN TE VERLEIDEN tot meezingen. Ik kies liedjes waarvan ik denk: die vinden ze leuk, of die kennen ze misschien al. Dan gaat het zonder al te veel moeite. En aan de hand van wat ik hoor, haal ik mensen op daar waar ze zijn. Vanaf dat punt kunnen we verder werken. Velen denken van zichzelf dat ze niet

‘Waar de mensen zijn, daar haal ik ze op’

kunnen zingen, maar daar is meestal geen enkele reden toe. Vaak is dat aangepraat.

Vorig jaar heb ik met mijn koor SarahBande meegewerkt aan een kerstmeezingconcert in de Maranathakerk, bestemd voor buurtbewoners. We zongen afwisselend liederen al-

leen met het koor en liederen met het publiek erbij. Omdat het koor ook meezong, namen we het publiek gemakkelijk mee: alle 140 bezoekers zongen uit volle borst mee. Tussen de stukken door probeerde ik met pianospel tot een vloeiend geheel te komen, waardoor er eigenlijk geen tijd was om te stoppen en na te denken.’

Aarzelend

‘Om in de kerk meer mensen aan het zingen te krijgen, is het denk ik belangrijk dat de muziekkeuze en -stijl dicht bij hen staan. En ook dat ze leren zich te uiten, dat ze zich vertrouwd gaan voelen met hun stem. Een gelegenheid bieden om de liederen stap voor stap te leren kan ook een oplossing zijn.

Het gaat erom een verbinding te creëren met je koor, of met het publiek. Er gebeurt dan iets wonderlijks. In het begin gaat het nog een beetje aarzelend, dan laat ik het lied nog een keer zingen, daarna zing ik het nog een keer voor. Ik hoor in mijn hoofd wat ze kunnen nazingen, en ik zing precies dát voor. Ik zorg dus dat de uitdagingen die ik stel, vanzelf haalbaar zijn. Maar wat het precies is, het is ook altijd een beetje magie.’

IRNA VAN DER WEKKE

ZIE OOK: BLOEIENDESTEM.NL

KERKENTEST MUZIEK

Orthodox klooster Johannes de Voorloper

Glimp van een andere wereld

In het orthodoxe klooster Johannes de Voorloper aan de Dr. Kuiperstraat viert een handjevol bezoekers en bewoners de liturgie. De twee zusters zijn op leeftijd, maar hebben schitterende en heldere stemmen. De priester antwoordt.

VOLGENS DE ORTHODOXE KALENDER is het Hemelvaart wanneer een moniale van het vrouwenklooster aan de Dr. Kuiperstraat de deur opent. In het klooster Johannes de Voorloper, waar nog maar een paar nonnen wonen, worden al sinds de jaren zeventig Nederlandstalige orthodoxe missen gehouden. Ik vraag of er inderdaad een mis is en de vrouw verbetert mij: ‘Liturgie.’ Ze wijst mij de weg naar boven waar de kerkzaal van dit bijzondere gebouw een prachtige lichtinval heeft. Een paar vrouwen en één man staan naast de aan de randen geplaatste kerkbanken. Een moniale zit achter een lessenaar en spreekt gebeden uit.

Welgemeend

Zoals gebruikelijk in de Orthodoxe liturgie zijn er geen muziekinstrumenten. Gelukkig blijken de twee monialen ondanks hun hoge leeftijd schitterende en heldere stemmen te bezitten. Ze zingen en worden geantwoord door de priester. Er is geen schriftelijke liturgie, de kerkgangers kennen de gezangen en de gebeden uit het hoofd. Eén man, hij staat vlak achter mij, zingt met een grote toewijding. Het steeds herhaalde ‘Heer, ontferm U’ klinkt welgemeend uit zijn mond. Doordat we blijven staan en ik pijn aan mijn voeten krijg, betreur ik mijn gebrek aan kennis van de liederen. Het zingen zou mij zeker van de vermoeidheid afhelpen.

Ondertussen bekijk ik de iconen in de kerkzaal. Er worden in hun richting vele kruizen geslagen en wanneer de liturgie in volle gang is, blijken er naast de priester twee diakenen te zijn. De mannen gaan heen en weer tussen de altaardeuren. Er klinkt slechts af en toe een stukje Russisch – de bezoekers blijken op een enkeling na allemaal Russen – en verder een kleine preek uit de nagelaten teksten van de stichter van dit klooster, vader Adriaan. Wanneer aan het einde het wierookvatje voor de iconostase omhoog getakeld wordt, ben ik helaas alle woorden vergeten. Maar ik heb een glimp van een andere wereld opgevangen.

GILLES BOEUF

Muziekdocent Eric Kruit in de Lukaskerk

‘Als je zingt, zing dan als een koning’

INTERVIEW Eric Kruit zit iedere dinsdagmiddag in de Lukaskerk en wacht wie er wil komen zingen en muziek maken. Soms komt er niemand, soms komen er vijftien bezoekers. ‘Veel mensen denken dat ze niet kunnen zingen. Ten onrechte.’

ALS HET GAAT OVER MUZIEK IN de kerk, vind ik dat je de hele gemeente moet uitnodigen om mee te doen. Houd het niet alleen bij een koor.

Zelf kreeg ik al op jonge leeftijd pianoles. Ik ben tien jaar pianist geweest tijdens de diensten van het Straatpastoraat en ook speelde ik in verzorgingshuizen. Vervolgens werd ik daar

‘Wat ik doe is heel basaal’

gevraagd als dirigent van een personeelskoor. Dat vond ik leuk om te doen, maar ik merkte wel dat ik les nodig had. Ik heb toen een tweejarige dirigentenopleiding gedaan. Sinds begin dit jaar zit ik iedere dinsdagmiddag vanaf vier uur in de Lukaskerk achter de piano en geef ik zang-, muziek- en pianoles. Het is laagdrempelig, iedereen is welkom:

niet alleen mensen uit de kerk, het is voor de hele buurt.

De eerste keren kwam er niemand, maar na een advertentie in de Schil-

Beter in je vel

Als dirigent hoor je al in je hoofd: dit zijn de mogelijkheden van mijn koor, van de stemmen. Veel mensen denken

ademhaling. Houd het ontspannen en je bent al een heel eind. Ik ben nooit geïnteresseerd geweest in de verfijning. Het gaat mij meer om de

Eric Kruit: ‘Houd het ontspannen.’

derswijkkrant kwamen er plotseling vijftien bezoekers. Het is niet te voorspellen hoe het loopt. De ene keer komen er tien, de volgende keer is er niemand. Maar de mensen die ik tot nu bereikt heb, zijn allemaal enthousiast.

ten onrechte dat ze niet kunnen zingen. Ze hebben niet het idee dat ze iets moois kunnen neerzetten, dus je moet ze eigenlijk bewijzen dat het goed is.

Wat ik doe, is heel basaal. Een paar simpele aanwijzingen, vaak over de

grote lijn; dat mensen lekker kunnen zingen en daardoor ook beter in hun vel zitten. De beste aanwijzing die ik ooit gehoord heb, is: ‘Als je zingt, zing dan als een koning.’

IRNA VAN DER WEKKE

IN - DRUK

LIEFDE DIE ONZE EINDIGHEID OVERKOEPALT

ZEG NIET ‘DE TIJD GAAT VOORBIJ’, ‘GIJ GAAT voorbij’. Dat zei de kerkvader Augustinus lang geleden.

Dat ‘voorbij gaan’ komt dichtbij als vrienden of familie je ontvallen. Deze maand sta ik er met mijn kinderen bij stil dat het alweer tien jaar geleden is dat hun moeder, mijn eerste liefde, ons ontviel. Een vreemde gewaarwording vind ik ook – nu James Last en Christopher Lee (Dracula) overleden zijn – dat de wereld waarin je volwassen werd, voorgoed ‘voorbij’ blijkt te zijn. Anderzijds worden mensen tegen wie je opkeek omdat ze tien, twintig jaar ouder waren dan jij, tijdgenoten op ooghoogte. Samen deel je gebeurtenissen en herinneringen die je maakten tot wie je bent.

Voorbijgangers zijn we allemaal. Maar het boeiende van de christelijke gemeente is dat zij een gemeenschap is van levenden en die ons voorgingen. We zijn Familia Dei en zingen wekelijks mee met

mensen als Luther, Bonhoeffer of Willem Barnard. De kerk is per definitie grensoverschrijdend: zonder hun lied en getuigenis zou geloven voor mij ondenkbaar zijn. En uiteindelijk is er natuurlijk de Naam waar niemand aan kan tippen: Jezus Christus. Gisteren, heden en in de toekomst is hij dezelfde: betrouwbaar, beeld van de onzichtbare God, ons aller broeder. In het gaande houden van de lofzang belijden we de Naam, zingen we tegen de bierkaai van de vanzelfsprekendheden en onze traagheid in. Dat alles gaat vooraf aan beleidsplannen, het werven van vrijwilligers en diaconale inspanning.

Als nieuwkomer in Den Haag vond ik het boeiend verhalen van onderop te horen. De kleine kerkge-

schiedenis van Den Haag, over kanseltijgers, gesloten kerken, wonen ‘op het zand’ of ‘op het veen’ en de gedaanteverandering die de binnenstad heeft ondergaan. En die gedaanteverandering van kerk en samenleving gaat nog steeds door.

De kerk wordt kleiner, maar het beroep dat er diaconaal en pastoraal op haar gedaan wordt, groeit. En op allerlei plekken in de stad groeien stekjes van een eigen-tijdse wijze van present zijn. Veelal heeft die de gestalte van concrete hulp, zoals de voedselbank, een vluchtkerk, een schuldhulpmaatje.

Naast de gestructureerde dienst in pastoraat en diaconie, is er in de gemeente het gewone omzien naar elkaar. Een bloemetje voor een zieke, even aanwippen voor

een praatje, op iemands kinderen passen, samen aanschuiven aan een open maaltijd. Ooit zei ik in een interview dat ik al gelukkig was als de gemeente onderdak mag bieden aan vogels van verlei pluimage. Uit mijn evangelische vriendenkring kreeg ik de reactie dat dit toch wat laag was ingezet: het gaat toch om meer dan humaniteit?! Mijn reactie daarop was – en is – dat de ware humaniteit ons in Jezus is geopenbaard.

Als mensen op laagdrempelige ontmoetingsplekken mogen ontdekken dat God in hen gelooft, is dat voor mij een wonder van de eerste orde. Zeker, wij gaan voorbij, maar we zijn niet waardeloos. Geloof ze niet, die zeggen dat kerk en geloof hun tijd gehad hebben. In lofzang en dienst zal steeds weer nieuwe hoop geboren worden. God spant de eeuwige koepel van zijn liefde over onze eindigheid en brengt alle mensen thuis.

ROB VAN ESSEN

AGENDA: JULI/AUGUSTUSMeer op kerkinderhaag.nl

Voor adressen van kerken zie pagina 6. Opgave activiteiten septembernummer: kerkinderhaag.nl of redactie@kerkinderhaag.nl.

Haags Matrozenkoor

In de 18e eeuw waren kroningen van vorsten theateraal, waarbij grote componisten werden ingezet. Ook Mozart en Salieri componeerden stukken. Het Haags Matrozenkoor, Residentie Bachorkest, solisten en pianist Johannes Asfaw voe-

ren dit uit o.l.v. Wouter Verhage. Za 4 juli, 19:30-20:30, € 20 ■ Kloosterkerk. Kaarten: matrozenkoor.nl

Concert aan Zee

Orgelconcert in de Oude Kerk op Scheveningen. Za 25 juli en 29 aug., 15-16 u

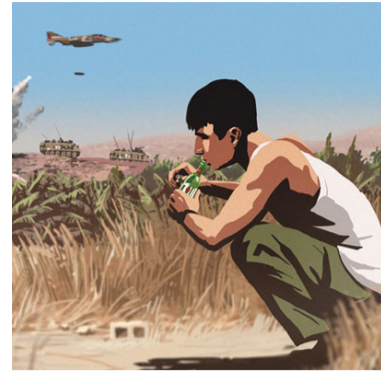
Muzikale buurtkoffie

Jack Dooremaal, viool, pianist Hans Wallin en tenor Wim Esser. Licht klassieke muziek. Woe 5 juli, 10-12 u ■ Maranathakerk

Verhalen en liederen over Santiago de Compostela, door Joep Aalders en pianist Coby Hulsbergen. Woe 5 aug, 10-12 u ■ Maranathakerk

Bios in de Buitenlucht

Op het terras van het Humanity House worden films vertoond over oorlog en vrede: 'No Man's Land (30 juli), Waltz with Bashir (6 aug.), Turtles Can Fly (13 aug.), La Vita è Bella (20 aug.), Lord of War (27 aug.). Zaterdag vanaf 19 uur, € 8,50 ■ Prinsegracht 8

KERKENTEST MUZIEK

Op bezoek in een Arabische kerkdienst

Keelklanken die de Heer prijzen

REPORTAGE Tijdens de Arabische kerkdienst klinken opwekkingsliederen. Verwarrend, voor een buitenstaander. Maar wat een mooie muziek!

Wat is het toch louterend om eens flink in verwarring gebracht te worden. Dat overkwam me toen ik op een zaterdagavond de Arabische kerkdienst in de Vredeskerk bijwoonde. Ik zat tussen zo'n vijftientig bezoekers die oorspronkelijk uit vooral Irak, Syrië en Egypte komen. Een beamer projecteerde lieflijke, soms zoetige plaatjes op de muur, voorstellingen van Jezus en bidende mensen. Die vormden de achtergrond voor teksten in het Arabisch, voor mij onleesbaar.

Het bleken de teksten van de liederen te zijn. Voorin stonden drie dames prachtig te zingen, een van hen speelde niet onverdienstelijk op een keyboard. De gemeenteleden zongen enthousiast mee, sommigen luid klappend. Mijn buurman vertaalde de teksten voor me. Bijvoorbeeld: 'U komt alle eer en glorie toe, u bent de mooiste onder de mensen. U bent goedertieren, onze koning. Overwinnaar!' De laatste woorden sprak hij met extra blijde kracht uit, waarna hij vol overgave begon met meezingen.

De melodieën waren overwegend op Arabische leest geschoeid. En daar zat het voor mij vervreemdende in. Ik bevond mij in een dienst vol opwekkingsliederen, met Arabische muziek en dito keelklanken, tussen mensen die je, als je ze in de tram zou tegenkomen, een islamitische achtergrond zou toedichten. Na afloop hoor ik dat dat laatste niet ver bezijden de waarheid is. Sommigen zijn ex-moslim. 'Een paar zie je nooit meer terug, als ze hun verblijfsvergunning binnen hebben. Maar de anderen zijn echt christen geworden', vertelt iemand.

Voor mij was dit een driedubbele cultuurschok. In evangelische kerkdiensten met bezoekers die een arm aanbiddend in de hoogte steken, voel ik mij een buitenstaander. Arabische klanken met af en toe een hoog 'lala-lala' ertussendoor, hoor ik ook niet dagelijks. De combinatie van die twee veroorzaakte een soort kortsluiting in mijn hoofd. Maar ik heb wel genoten: wat een mooie en meeslepende muziek!

MARGOT C. BERENDS

GELUIDSOPNAMEN UIT DE DIENST STAAN OP KERKINDENHAAG.NL.

KERKENTEST MUZIEK

Zingen en swingen bij Breakthrough Sanctuary

Breng volgende week de dansschoenen mee

REPORTAGE Het houten liturgiebord van de vroegere protestantse gemeente hangt er nog. Maar de Afrikaanse pinksterkerk Breakthrough Sanctuary beamt, drumt en zingt daar uptempo dwars doorheen.

EEN KLEIN JONGETJE IN DE DERDE rij klimt van zijn stoel, zodra het koor en de band hun eerste noten inzetten. In zijn nette pantalon en overhemdje gaat hij klaarstaan. Langzaam pakt hij het ritme op en begint te dansen, samen met de ongeveer honderd andere kerkgangers.

'I feel like singing, I feel like dancing', klinkt een prachtig warme sopraanstem in het koor, waarop gemeenteleden zingend reageren met 'Oh yes Lord!'

De eerste helft van de dienst in de Afrikaanse pinkstergemeente Breakthrough Sanctuary is een feest. Blijven zitten in deze swingende menigte is geen optie; ik weet zeker dat ik in de categorie 'Europeaan zonder ritmegevoel' val. Gospel vult het kerkgebouw van de vroegere protestantse Kruispuntgemeente aan de Diamanhorst, vorig jaar gekocht door de Afrikaanse kerk. De akoestiek is er erg goed. Breakthrough sanctuary is een van de dertig Nederlandse afdelingen van de Redeemed Christian Church of God, de grootste kerk van Nigeria.

Knalrode gitaar

Het houten liturgiebord waar ooit de nummers van psalmen en gezangen op stonden, blijft leeg, liedteksten worden geprojecteerd op een scherm. Het orgel in de hoek blijft onaangehaakt, maar wordt omringd door het koor van zo'n acht vrouwen, en de bandleiden – tieners, die spelen op keyboard, drumstel, een stel conga's (trommels) en een knalrode elektrische gitaar.

'We willen van God niet alleen maar dingen vragen', vertelt voorganger Alan Udi voorafgaand aan de dienst. 'Daarom zingen we, dansen we, om iets terug te geven, om God te prijzen.' De zin 'You are worthy to be praised' komt in veel liederen terug.

Na bijna een half uur uptempo zingen gaat de gemeente zitten en volgt een meer ingetogen lied, het Amerikaanse *Peace like a river*, terwijl via de beamer een rivier wordt geprojecteerd. Daarna gaat de dienst over in woorden, een preek, bijbellezingen en hartstochtelijk gesproken gebeden.

Volgende week weer een belangrijke dienst, roept voorganger Udi aan het eind. 'So bring your dancing shoes!'

ELLEKE BAL

BIJBELS QRS MET DE PSALMEN ZING JE HET WEL UIT

Wanneer mensen het woord 'psalmen' horen, denken ze meestal: 'Dat is typisch protestants'. Men ziet beelden voor zich van kerkgangers die ze luid zingen, ondersteund door een stevig orgel. Toch worden ze ook in de rooms-katholieke kerk gezongen. Met name de Gregoriaanse (Latijnse) misgezangen bestaan grotendeels uit psalmteksten. Daarvan was ik mij – zoals veel katholieken – lange tijd amper bewust. Je onderging meer de mystieke sfeer dan de tekst. Ook al stond de Nederlandse vertaling er in de liturgiebundels wel bij.

Dat de tekst niet zo aansprak, kwam denk ik omdat de taal van de psalmen nogal ver van onze beleving afstond. De enige psalm die wij op school geleerd kregen, was psalm 23: 'Want mijn herder is de Heer', om te zingen tijdens de vier-

ring waarin wij het Vormsel toegediend kregen. Dit vanwege de zin: 'Gij zalft met olie mijn hoofd'. Wij werden immers door de bisschop met olie gezalfd. Ik denk er nog altijd aan, als deze psalm gezongen wordt.

Pas later leerde ik door de archaische taal van de psalmen heen te kijken. En ik ontdekte dat alle gevoelens die een mens maar kan hebben daarin vrijelijk richting God geuit worden: angst, boosheid, vertwijfeling, moedeloosheid. Maar ook vertrouwen, hoop, dankbaarheid en vreugde. Zie bijvoorbeeld psalm 42. Die eindigt vol hoop: 'Eens komt de dag dat ik danken mag mijn God, mijn redding.' Maar in het begin verwoordt de schrijver hoe wanhopig hij is vanwege het gemis aan God. Temeer omdat hij er door anderen zelfs om wordt bespot: 'Waar is nu die God die jou helpt? We zien er niets van!' Ik denk

dat dit in alle sores ook zijn eigen vraag geworden is: 'Waar is Hij nu?' En is dit ook niet onze vraag als we zien hoe vreselijk het er in ons leven of onze wereld aan toe gaat?

Heeft het dan zin dat te bidden of te zingen? Ja, want daardoor gebeurt er meer dan wanneer je alleen maar klaagt in het niets. Omdat je je richt tot God, roep je hem aanwezig. Wat dat betreft vind ik het wel mooi, hoe professor Kees Waaijman God noemt, namelijk: 'WEZER'. Enerzijds klinkt dat als de vraag van ons naar God: 'Wees er! Help mij. Genees mij. Geef me inzicht!' Anderzijds hoor je in dat woord ook Gods aanwe-

JOHN BATIST

Martin Koster, predikant in de Bosbeskapel, en John Batist, emeritus pastoraal werker bij de Antonius Abt, schrijven om beurten een aflevering van deze theologische rubriek. De titel is een knipoog naar het befaamde boek Bijbels ABC van K.H. Miskotte.

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

Juli/augustus 2015, jaargang 18, nr. 177.

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage-Oost en de Rooms-Katholieke Stadsstichting Vliethaghe.

Contact:

redactie@kerkinderhaag.nl
Tel. 06 30 16 48 20
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Hoofdredacteur: Jan Goossensen
Eindredacteur: Robert Reijns

Redactie: Margot C. Berends (tekstredacteur), Rob van Essen, Hans Hemmes, Bas Kromhout, Rienk Lanooy, Joline van Poppel, Claartje Vinkesteijn, Irna van der Welcke, Marijke Witteman.

Redactionele medewerkers: Henk Baars (Stek), Jaap van den Berg (kerkdiensten), Jan Eijken, Paul Schott, Margriet Quarles van Ufford (PGG).

Overige medewerkers: Rogier Chang (fotografie), Eric van den Berg (website), Pieter van Schouwenburg (vormgeving).
Druk: Opmeer Drukkerij bv.

ADVERTENTIES:

WWW.KERKINDENHAAG.NL
E-MAIL: INFO@KERKINDENHAAG.NL
TEL. KANTOORUREN: 06 123 130 53.

Los postabonnement:

€ 19,50 per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkinderhaag.nl
Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

OPROEPEN

Vrijwilliger sociaal spreekuur

De Protestantse Gemeente Den Haag Zuidwest en kerkenorganisatie Stek zoeken vrijwilligers voor een laagdrempelig sociaal spreekuur. Vrijwilligers (minimaal mbo 4-niveau) helpen vier uur per week bezoekers die in de knel zitten. Er wordt samengewerkt met andere vrijwilligers. De diaconaal opbouwwerker ondersteunt het team. Info, opgave: Kees Buist, kbuist@stekdenhaag.nl, 06 20 40 16 18.

Leden Evensongkoor

De protestantse Christus Triumfatorkerk en het katholiek netwerk De Zinnen zoeken leden voor een nieuw Evensongkoor. Vanaf het najaar zal

het koor enkele vespervieringen opluisteren. De repetities zijn op maandagen (buiten schoolvakanties) tussen 17:30-19 uur in de Christus Triumfatorkerk. Info, opgave: info@dezinnen.nl

Gastvrouw of gastheer

Galerie44, een plek voor beeldende kunst geïnspireerd door spiritualiteit en stilte, zoekt vrijwilligers die op zaterdagmiddag gastheer- of vrouw willen zijn. De galerie is een initiatief

van de naastgelegen oud-katholieke parochie. Info, opgave: galerie44@hotmail.com. Molenstraat 44.

Vakantie in Odoorn

Voor (alleenstaande) ouderen. Odoorn, Drenthe, 17 t/m 24 juli. € 555; 1 pk € 635. Incl. volpension en excursieprogramma. Organisatie: Bosbeskapel. Info: Wim Hobma, tel. (070) 368 97 96.

Vakantie in Ommen

Voor gehandicapten met behoefte aan goede ondersteuning. Ommen, Overijssel, 1 t/m 8 augustus. Opgave, kosten: Stichting SIV, tel. (070) 318 16 16 / stichting-siv.nl.

Troubadour

Het Oordeel

Naar Matteüs 25:41-46

Woorden & wijze: Martijn Breeman

1. Ver - vloekt ben jij! Ver - vloekt ben jij!
 2. Maar lie - ve Heer, zeg mij wan - neer,
 3. Toch zag je mij. Ik was na - bij.

Je kunt wat mij be - treft wel naar de dui - vel lo - pen.
 wan - neer ik u iets heb ont - hou - den of ont - no - men.
 Ik was de mens die dorst en hon - ger heeft ge - le - den.

Mijn he - mel - poort gaat nim - mer voor jou o - pen!
 Zeg mij wan - neer het ooit is voor - ge - ko - men.
 Ik heb je vaak ge - noeg om hulp ge - be - den.

Want jij at toen ik hon - ger had en hief het glas toen ik dors - tig was,
 dat ik at toen u hon - ger had en hief het glas toen u dors - tig was,
 Maar jij at toen ik hon - ger had en hief het glas toen ik dors - tig was,

ik was ont - heemd, maar mocht je wo - ning niet be - tre - den
 dat ik u wei - ger - de mijn wo - ning te be - tre - den
 ik was ont - heemd, maar mocht je wo - ning niet be - tre - den

en toen ik naakt was, wou je mij niet kle - den
 en toen u naakt was, ik u niet wou kle - den,
 en toen ik naakt was, wou je mij niet kle - den

en mijn pijn zou jouw zorg niet zijn, ik was ge - kooïd, jij be - zocht mij nooit.
 dat uw pijn niet mij zorg zou zijn, dat u ge - kooïd was; ik zag het nooit.
 en mijn pijn zou jouw zorg niet zijn, ik was ge - kooïd, jij be - zocht mij nooit.

Ik riep om hulp, maar jij hebt mij ge - me - den.
 Zeg mij wan - neer ik u ooit heb ge - me - den.
 Nu zul je nooit mijn He - mel bin - nen - tre - den.

Organisten jubileren in Lutherse en Grote Kerk

Aart Bergwerff speelt 25 jaar het Bätzorgel in de Lutherse kerk. Ben van Oosten even lang het Metzlerorgel in de Grote Kerk. Beiden geven een concert. Eerst speelt Bergwerff in de Lutherse kerk; daarna Van Oosten in de Grote Kerk. Met een feestelijke receptie na afloop.

ZATERDAG 4 JULI, 12:45 UUR (LUTHERSE KERK), 14 UUR (GROTE KERK); € 10.

Herdenking beëindiging oorlog Nederlands Indië

Zeventig jaar geleden werd de Tweede Wereldoorlog in voormalig Nederlands Indië beëindigd. In de Duinzichtkerk is een herdenkingsbijeenkomst. Thema: 'Broederschap en geloof'. Twee genodigden, die ooit in 'jappenkampen' geïnterneerd waren, vertellen wat het gevangenisleven heeft betekend voor de omgang tussen gevangenen met verschillende confessies. Philippe Bär was tot 1993 bisschop van Bisdom Rotterdam. Aart Mak is predikant en neef van Catrinus Mak. Met muziek en zang. Organisatie: Haagse Gemeenschap van Kerken.

ZONDAG 16 AUGUSTUS, 16:30 UUR.

COLUMN

STIL APPLAUS

Wie in de zevende hemel raakt door een Bachcantate, moet voor een unieke spirituele ervaring eens 'landen' op een heavy-metal festival. Het advies van menig wetenschapper.

Theoloog Oane Reitsma stelt in zijn proefschrift: 'Muziek is niet religieus vanwege de inhoud, bijvoorbeeld een bijbeltekst, maar vanwege bepaalde vormelementen als klank en ritme die een transcendente ervaring oproepen. Dat kan ook gebeuren bij het luisteren naar folk, pop of jazz.' Mensen die een kerk nog nooit betreden hebben, zouden dezelfde 'transcendente ervaringen' kunnen opdoen als kerkgangers. Gelovigen hebben wetenschappers verteld dat kerkmuziek verdovend en helend kan werken. Je vergeet bijvoorbeeld stress of die slepende ziekte. Maar ook popzangers treden als geneesheer op. Muziektherapeuten gebruiken klanken als medicijn. Het galmen van een klankschaal doet zielen verstillen.

Minder klinisch maar romantisch heeft de Duitse componist Ernst Hoffmann (1776-1822) het verwoord: 'Muziek ontsluit voor de mens een onbekend rijk, een wereld die niets gemeen heeft met de uiterlijke wereld van de zintuigen die hem omgeeft, en waarin hij alle door begrepen weer te geven gevoelens achter zich laat, om zich over te geven aan het onuitsprekelijke.'

Ook zou muziek religieus zijn wanneer zij, zoals het Latijnse *religare* uitdrukt, verbondenheid schept. Generaties sociologen hebben gemeend dat kerkvieringen vooral de behoefte dienen om burgers van alle rangen en standen het gevoel van sociale gelijkheid te geven. Een theorie die zich voor de fuserende kerken van het zand en veen nog moet bewijzen. Aan de geestdrift van de participanten zou je de mate van verbondenheid kunnen peilen. Turf het aantal klinkende kelen en het aantal handen in de hemel! Zijn dansende pinksterchristenen werkelijk vuriger van geest dan rustige Bachliefhebbers?

Buurt is nog nooit zo gelovig geweest

Trouw miste essentie van de Schilderswijk

OPINIE Hoe beschrijf je het leven in de grote stad? Dagblad *Trouw* publiceerde een dikke bijlage over de Schilderswijk. Maar schreef geen letter over religie.

tegratie, het is ook een wijk met een rijke religieuze praktijk, traditie en geschiedenis.'

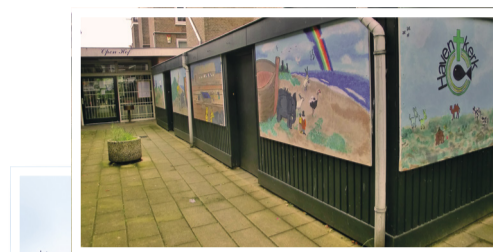
Bijzonder knap

Had *Trouw* als christelijke krant daar oog voor moeten hebben? Ja natuurlijk. Wie het leven beschrijft, kan niet om godsdienst heen. Het is interessant te zien hoe de chef van de bijlage, Hans Marijnissen, zich naderhand verdedigde tegen het verwijt, dat hij voor de kerk geen antenne had gehad. *Trouw* had in de bijlage 'de mens centraal' willen stellen, geen hulpverleners of 'instituten achter de mens', schreef hij.

Een vreemde redenering. Juist wie de mens centraal stelt, zoekt naar bewegredenen. Wat betekent het geloof voor iemand die zich staande wil houden? Waarom zet iemand zich belangeloos in voor de buurt? Hoe komt het, dat in de Schilderswijk zo veel moskeeën en kerken actief zijn? Bijzonder knap om anno 2015 in een grote volkswijk religie over het hoofd te zien.

De tegenstelling tussen 'gelovige' en 'kerk als instituut' is ook wel erg belegen, een constructie uit de jaren zestig, toen instituten verdacht werden. Wie daar nu nog mee aankomt, leeft in het verleden.

De Haagse godsdienstsocioloog Hijme Stoffels gaf onlangs een presentatie over het bloeiende religieuze leven dat een wandelaar tegenkomt op een wandeling van één kilometer, van Hollands Spoor naar de Grote Markt. Je weet niet wat je ziet.

Twee vitale kerken in de Schilderswijk, de Havenkerk (b) en de Lukaskerk (o).

Dagblad *Trouw* pakte half mei uit met een bijlage over de Schilderswijk, 23 pagina's dik. De krant had iets goed te maken. Een verslaggever had de afgelopen jaren verhalen verzonden, waardoor de wijk in een kwaad daglicht was komen te staan. Nee, nu zou *Trouw* het beter aanpakken. Een hele ploeg verslaggevers daalde af naar Den Haag. Het resultaat mocht er zijn. De bijlage bevatte vrolijke en gedegen reportages. Van een Turkse bruiloft tot de markt, van oplettende Buurtbroeders tot de moeizame strijd tegen radicalisering.

Alleen: het geloof ontbrak volledig. Niets over de inspiratiebron die religie is. Niets over de kerken in de wijk, zowel 'witte' als niet-Nederlandstalige. Henk Baars van Stek schreef in *Trouw*, toen hij van de verbazing was bekomen: 'De wijk is nog nooit zo gelovig geweest als nu. De Schilderswijk is niet alleen een wijk met wel of niet gelukke in-

Hoe komt het dan dat een zekere intellectuele elite daar blind voor is? In de VPRO-gids gaf Bram Vermeulen, NOS-correspondent in Zuid-Afrika eerder in Turkije, onlangs een opmerkelijk antwoord. 'Ik ben geboren in een land waarin de meerderheid bijna een halve eeuw geleden de kerk de rug toekeerde. Maar hoe langer ik rondzwerf over de continenten die me lief zijn, hoe meer ik beseft dat die afkomst mij op achterstand heeft gezet. Als je met een ontkerkelijkt bril naar dit deel van de wereld kijkt, mis je de essentie van het verhaal.'

Zo heeft *Trouw* de essentie van de Schilderswijk gemist. In ieder geval waren de journalisten van de *Trouw*-bijlage niet erg bij de tijd. Maar gelukkig, iedere achterstand kun je inhalen.

JAN GOOSSENSEN

Geloof, hoop en liefde in Christus Triumfatorkerk

Met gevarieerde activiteiten nodigt de Christus Triumfatorkerk belangstellenden uit om 'verbanden tussen hemel en aarde te maken'. Er is live muziek, mode, film, men kan lezingen bijwonen over paus Franciscus, glas beschilderen, creatief doen met planten, noem maar op.

DONDERDAG 9, 16, 23, 30 JULI; 6, 13 AUGUSTUS. 14:30 UUR.

Voelt u zich aangesproken? In de Maranathakerk en Remonstrantse kerk geven deskundigen soms luisterlessen. Met woorden en klanken maken ze in de paastijd duidelijk hoe componisten het lijden, sterven en de verrijzenis van Christus verklankt hebben.

Bach, overleden in 1750, heet u welkom. Tot aan de achttiende eeuw had muziek beluisteren vooral een opvoedkundig doel, meent muzikwetenschapper Erik Heijerman (*Muziek Ervaren*, 2007). Onze voorouders werden aangespoord zich te verplaatsen in de geloofsgedachten of het gevoelsleven van de componist. Een oefening in empathie.

Muziek kan ons gemoed weliswaar beter stemmen, maar dat maakt haar in essentie niet religieus. God leeft niet in muziek. Mensen zijn bezeten door emoties, noten en decibellen niet. God luistert zwijgzaam naar een eeuwigdurend concert.

Alleen de klanken die het hart verstillen zullen een applaus van de Heilige horen.

ROBERT REIJNS